

การศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่ายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*

FREE EDUCATION IN THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY

สัชชัย นิระมล

Sanchai Niramol

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: sanchai.n62@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี Federal Republic of Germany มีมุมมองในด้านการจัดสวัสดิการการศึกษาที่ว่า ไม่ควรมองการศึกษาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ แต่การศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่ายจะส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรทั้งหมด จึงทำให้เยอรมนีไม่เก็บค่าเล่าเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ จนถึงอุดมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาตามความสมัครใจ โดยได้กำหนดสิทธิทางการศึกษาและให้การรับรองตามกฎหมาย ในระดับสหพันธ์ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (The Basic Law of the Federal Republic of Germany หรือ Grundgesetz) และพระราชบัญญัติกรอบมหาวิทยาลัย (Hochschulrahmengesetz) ส่วนระดับรัฐ หรือที่เรียกว่า แลนด์ (Länder) เป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ เช่น รัฐเบอร์ลิน (Berlin state) ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งรัฐเบอร์ลิน (The Constitution of Berlin) พระราชบัญญัติโรงเรียนแห่งเบอร์ลิน (The School Act of Berlin หรือ Schulgesetz) และพระราชบัญญัติการอุดมศึกษาแห่งเบอร์ลิน (The Higher Education Act of Berlin หรือ Berliner Hochschulgesetz), รัฐเบรเมน (Bremen state) ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งรัฐอิสระฮันเซอติกแห่งเบรเมน (Landesverfassung der Freien Hansestadt Bremen, 2019) พระราชบัญญัติโรงเรียนเบรเมน (Bremisches Schulgesetz) และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งเบรเมน (The Higher Education Act of Bremen หรือ Bremisches Hochschulgesetz) เป็นต้น นอกจากนี้ เยอรมนีมีมาตรการช่วยเหลือทางการเงินสำหรับ

* Received 29 June 2019; Revised 29 July 2019; Accepted 26 August 2019

นักเรียนและนักศึกษา เป็นเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำหรือไม่มีอัตราดอกเบี้ยเลย ซึ่งมีทั้งแหล่งที่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น กองทุน BAföG และแหล่งเงินกู้นอกภาครัฐ รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงเป็นการบริการจัดการที่น่าสนใจที่การจัดการศึกษาในประเทศไทยจะได้นำแนวคิดแนวทางที่ดีมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: การศึกษา, ไม่มีค่าใช้จ่าย, สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

Abstract

The Federal Republic of Germany views education as a welfare issue and believes that education should not be viewed as a commercial product. But education is a necessity and a fundamental right of all human beings. In particular, free higher education will promote economic progress and the well-being of the entire population. As a result, Germany does not collect tuition fees for primary education, which is compulsory education. The University Framework Act, which establishes educational rights and certifies under the law at the federal level, binds the Constitution of the Federal Republic of Germany (the Basic Law or Grundgesetz) and the University Framework Act. The state-level, also known as the Länder, is governed by the internal laws of each state, such as the Berlin state: The Constitution of Berlin, the School Act of Berlin (Schulgesetz) and the Higher Education Act of Berlin (Berliner Hochschulgesetz), the Bremen state, i.e. the Constitution of the Free Hanseatic State of Bremen (Landesverfassung der Freien Hansestadt Bremen), the Bremen School Act (Bremisches Schulgesetz) and the University of Bremen Act (Bremisches Hochschulgesetz). In addition, Germany has financial aid measures for students and graduates. It is a loan with a low interest rate or no interest rate at all. These include government-funded sources such as the BAföG Fund and non-governmental financing. The model and approach to education of the Federal Republic of Germany are interesting to apply in Thailand appropriately.

Keywords: Education, Free of Charge, Federal Republic of Germany

บทนำ

สมัยก่อนการศึกษาเป็นของหวงห้ามที่สงวนไว้สำหรับชนชั้นสูง ชนชั้นปกครอง หรือ วงการศาสนาเท่านั้น แต่ในปัจจุบันกระแสโลกได้เปลี่ยนแปลงไป แนวคิดใหม่มองว่าการศึกษา เป็นสิทธิอย่างหนึ่งของพลโลก เนื่องจากการศึกษาจะช่วยพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมโลกได้ อย่างเข้มแข็ง (ปรียานุช จริยวิทยานนท์, 2558) เป็นเครื่องมือในการสร้างคนให้มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์วิชาแขนงต่าง ๆ และช่วยให้คน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันการศึกษาถือเป็น สวัสดิการสังคมอย่างหนึ่งที่ประชาชนจะต้องได้รับในฐานะพลเมืองแห่งรัฐด้วยเช่นกัน เป็นหน้าที่ของการศึกษาที่จะต้องผลิตประชากรที่มีคุณภาพให้แก่สังคมผ่านการศึกษาอบรมใน สถาบันการศึกษา กระแสแห่งการพัฒนาการศึกษาพยายามทำให้คนทุกเพศทุกวัยทุกชนชั้น เข้าถึงการศึกษาได้มากขึ้น มีสถาบันการศึกษาและแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นมากมาย ตลอดจนถึงการ นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นสื่อการเรียนการสอนเพื่อเปิดโลกทัศน์ในการเรียนรู้ให้กว้างยิ่งขึ้น แต่อุปสรรคประการสำคัญที่ขัดขวาง การเข้าถึงการศึกษา คือ ค่าใช้จ่ายในการศึกษา ยังมีการ ใช้สื่อหรือเทคโนโลยีคุณภาพสูงมาประกอบการเรียนการสอนยิ่งทำให้การศึกษามีราคาแพง ทำให้ ผู้ที่มีศักยภาพในการเรียนรู้แต่ไม่มีต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางสังคมขาดโอกาสได้รับ การศึกษา หลายประเทศต่างให้ความสำคัญในการกระจายโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มี คุณภาพสูง โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งถือเป็นสถาบันผลิตความรู้ชั้นสูง ผ่าน การสร้างสรรค์นวัตกรรม ผลิตบัณฑิตเป็นแรงงานคุณภาพสูง และเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี ให้แก่ประชากร ซึ่งส่งผลดีต่อ การพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นในด้านการจัดสวัสดิการ การศึกษาให้แก่ประชาชน มีสภาพภูมิศาสตร์ตั้งอยู่กลางทวีปยุโรป ประกอบไปด้วย 13 รัฐ และ รัฐอิสระ 3 รัฐ มีพื้นที่ประมาณ 357,022 ตารางกิโลเมตร ในปี 2563 มีประชากรประมาณ 83,166,711 คน โดยมีอัตราการรู้หนังสือของผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่อ่านออกเขียนได้สูงถึงร้อยละ 99 เยอรมนีปกครองในรูปแบบสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ความ รับผิดชอบต่อระบบการศึกษาถูกแบ่งระหว่างสหพันธ์และรัฐที่เรียกว่า แลนเดอร์ (Länder) โดย ขอบเขตความรับผิดชอบของรัฐบาลกลางในด้านการศึกษากำหนดไว้ในกฎหมายพื้นฐานหรือ

รัฐธรรมนูญ (Grundgesetz) เว้นแต่กฎหมายพื้นฐานจะมอบอำนาจทางกฎหมายแก่รัฐต่าง ๆ มีสิทธิออกกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ส่วนการบริหารระบบการศึกษาภายในจะเป็นหน้าที่ของแต่ละรัฐ

เนื้อหา

สิทธิทางการศึกษาในระดับก่อนอุดมศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (The Basic Law of the Federal Republic of Germany / Grundgesetz) มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในมาตรา 7 (1) ระบุว่า “ระบบการศึกษาทั้งหมดอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ” (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2557) ซึ่งแต่ละรัฐปกครองด้วยรัฐสภาและรัฐบาลของตนเอง มีรัฐธรรมนูญภายในและกฎหมายของแต่ละรัฐที่แตกต่างกัน ทำให้ระบบการศึกษาของแต่ละรัฐจึงแตกต่างกันไปและมีความซับซ้อน ซึ่งพอจะสรุปภาพรวมระบบการศึกษาในโรงเรียนได้ ดังนี้

การศึกษาภาคบังคับกำหนดไว้ 12 ปี โดยเริ่มตั้งแต่อายุ 6 – 18 ปี โดยนักเรียนจะต้องศึกษาในหลักสูตรภาคบังคับเต็มเวลาอย่างน้อย 9 ปี หรือ 10 ปีในบางรัฐ จากนั้นนักเรียนจึงสามารถเลือกเรียน สายอาชีพหรือฝึกงานสำหรับเด็กอายุ 16 – 18 ปี ซึ่งเป็นการเรียนแบบไม่เต็มเวลาภาคบังคับได้

ระดับการศึกษาจำแนกได้เป็น ระดับก่อนประถมศึกษา (Pre-school / Kindergarten) ไม่ถือว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่รัฐบาลจัดเป็นสวัสดิการให้แก่ประชาชน เริ่มเรียนตั้งแต่อายุ 3 ปี ไปจนถึง 5 ปี โดยการศึกษาระดับนี้ในโรงเรียนอนุบาลของรัฐจะมีค่าใช้จ่ายระหว่าง 70 – 120 ยูโรต่อเดือน ส่วนโรงเรียนอนุบาลเอกชนจะมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 150 – 200 ยูโรต่อเดือน

ระดับประถมศึกษา (Elementary School / Grundschule) เริ่มเรียนเมื่ออายุ 6 ปี โดยใช้เวลาเรียน 4 ปีในวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาเยอรมัน วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น

ระดับมัธยมศึกษา (Secondary School) แบ่งเป็น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (First Phase) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (Second Phase) มีการศึกษาในโรงเรียน 4 ประเภท ได้แก่

1. Hauptschule (Second General School) เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สอนในวิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาแนะนำทางวิชาชีพ ใช้เวลาเรียน 6 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตรที่สามารถศึกษาต่อในสายวิชาชีพ

2. Realschule (Intermediate School) เป็นโรงเรียนมัธยมสำหรับนักเรียนทั่วไปที่อยู่ระหว่าง Hauptschule ซึ่งเน้นการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป กับ Gymnasium ที่เน้นการศึกษาทางวิชาการ แต่หลักสูตรในโรงเรียนประเภทนี้จะเน้นวิชาพื้นฐานทั่วไป ใช้เวลาศึกษา 6 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตร Realschulabschluss เพื่อใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น อาทิ โรงเรียนอาชีวะแบบเรียนเต็มเวลา ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาประมาณร้อยละ 40 จะได้รับประกาศนียบัตรประเภทนี้ ทั้งนี้ ยังสามารถนำไปใช้ในการสมัครเข้าอบรมทางอาชีพ หรือสมัครงานที่ไม่ต้องการความรู้เฉพาะทางได้อีกด้วย

3. Gymnasium (Grammar School) เป็นการศึกษาที่เน้นทางวิชาการ ใช้เวลาศึกษา 9 ปี เมื่อเรียนในชั้นเกรด 11 – 13 จึงจะใช้วิธีการเรียนในลักษณะการเลือกกลุ่มวิชา (Course) ที่ถนัดเพื่อเน้นบางสาขาวิชาเป็นการเฉพาะ เป็นการเตรียมตัวเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยเมื่อจบเกรด 13

4. Gesamtschule (Comprehensive School) เป็นโรงเรียนที่ผสมผสานการศึกษาของโรงเรียน ทั้ง 3 ประเภทก่อนหน้านี้เข้าด้วยกันภายใต้การบริหารเดียวกัน โดยการเรียนรู้จะเริ่มในเกรด 5 เหมือนโรงเรียนอื่น ในเกรด 7 จึงจะเริ่มเรียนวิชาเฉพาะทาง ไปจนถึงเกรด 10 ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับประกาศนียบัตร Abitur (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2560)

1. การศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษาของรัฐเบอร์ลิน เบอร์ลินเป็นเมืองหลวงของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นหนึ่งใน 16 รัฐของเยอรมนีและเป็นหนึ่งใน 3 นครรัฐเช่นเดียวกับฮัมบูร์กและเบอร์เมน มีประชากรโดยประมาณ 3.4 ล้านคน เบอร์ลินแบ่งการปกครองออกเป็น 12 เขต แต่ละเขตแบ่งเป็นแขวง ปัจจุบันมีอยู่จำนวน 95 แขวง และแต่ละแขวงประกอบไปด้วยชุมชนอีกจำนวนหนึ่ง เบอร์ลินเป็นมหานครในฐานะศูนย์กลางทางด้านการเมือง วัฒนธรรม สื่อสารมวลชน และวิทยาการ ทั้งยังเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของการคมนาคมทางอากาศและทางรางของทวีปยุโรป เขตเมืองหลวงเบอร์ลิน-บรันเดินบวร์คเป็นหนึ่งในศูนย์กลางทางอุดมศึกษาและการวิจัยที่โดดเด่นที่สุดของสหภาพยุโรป จึงถือได้ว่าเบอร์ลิน

เป็นแหล่งรวมของสถาบันด้านการศึกษาเรียนรู้แขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย ศิลปะ ดนตรี พิพิธภัณฑ และมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ โดยเบอร์ลินมีมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเสรีแห่งเบอร์ลิน มหาวิทยาลัยฮุมโบลด์ท์แห่งเบอร์ลิน มหาวิทยาลัยเทคนิคแห่งเบอร์ลิน และมหาวิทยาลัยศิลปะเบอร์ลิน นอกจากนี้ ยังมีวิทยาลัย เอกชน วิทยาลัยอาชีว และวิทยาลัยเทคนิคอีกเป็นจำนวนมาก รวมถึงมีสถาบันวิจัยที่หนาแน่น และมีโรงเรียนจำนวน 878 แห่ง

เบอร์ลินมีกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐ คือ รัฐธรรมนูญแห่งรัฐเบอร์ลิน (The Constitution of Berlin, n.d.) โดยมีบทบัญญัติที่กล่าวถึงด้านการศึกษาในมาตรา 20 (1) ระบุว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิในการศึกษา บนพื้นฐานของกฎหมายรัฐจักต้องจัดให้มีและส่งเสริมการเข้าถึง สถาบันการศึกษาของรัฐสำหรับทุกคน และต้องส่งเสริมการฝึกอบรมขั้นต้นโดยเฉพาะ” และ มาตรา 21 ยังได้กำหนดอีกว่า “ศิลปะและทุนเล่าเรียน การวิจัยและ การสอนจักต้องให้เปล่า”

การจัดการศึกษาในระดับก่อนอุดมศึกษาอยู่ภายใต้กฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติโรงเรียนแห่งเบอร์ลิน (The School Act of Berlin หรือ Schulgesetz) ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ใช้เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิในการศึกษาตามมาตรา 20 (1) ของรัฐธรรมนูญแห่งเบอร์ลิน เยาวชนทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงโรงเรียนของรัฐทุกแห่งอย่างเท่าเทียมกันตามความสามารถและพรสวรรค์ โดยมีขอบเขตการบังคับใช้กับโรงเรียนของรัฐในรัฐเบอร์ลิน ซึ่งโรงเรียนของรัฐคือโรงเรียนที่ดำเนินการโดยรัฐเบอร์ลิน รวมถึงอาจบังคับใช้กับศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนดนตรี โรงเรียนศิลปะเยาวชน โรงเรียนจรรยาสำหรับเยาวชน และ โรงเรียนเกษตรเท่าที่กำหนดในกฎหมายไว้ได้อีกด้วย

การศึกษาภาคบังคับใช้บังคับกับผู้ที่อยู่อาศัย ฝึกอบรม หรือทำงานในรัฐเบอร์ลิน แต่ผู้ที่อาศัยนอกรัฐเบอร์ลินก็สามารถเข้ามาศึกษาในโรงเรียนของรัฐในเบอร์ลินได้เช่นกัน หากมีการทำข้อตกลงระหว่างรัฐไว้ หรือสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนเองพ้นจากข้อผูกพันในการเข้าโรงเรียนของรัฐนั้น ๆ โดยการศึกษาภาคบังคับครอบคลุมถึงการศึกษาทั่วไปและอาชีวศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจะเริ่มต้นเมื่อเด็กมีอายุครบ 6 ปีและมีระยะเวลาในการศึกษา 10 ปี กล่าวคือ รัฐเบอร์ลินมีแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6 ปีในโรงเรียนประถม หลังจากจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว นักเรียนจะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมหนึ่งใน 4 ประเภทต่อไป สำหรับการเรียนสายสามัญ จะใช้เวลาศึกษาอีก 6 ปี

ทั้งนี้ การศึกษาในโรงเรียนแบ่งออกเป็นชั้นปีหรือเกรด โดยเกรด 1 – 6 เป็นการศึกษา ระดับประถมศึกษา เกรด 7 – 10 เป็นการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาใน โรงเรียนมัธยมสามัญและโรงเรียนอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดย กฎหมายระบุว่าการเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐของรัฐเบอร์ลินไม่เสียค่าใช้จ่าย และการยกเว้น ค่าธรรมเนียมของโรงเรียนยังครอบคลุมถึงบทเรียนและกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียนภาคบังคับ

นอกจากนี้ สื่อการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการเรียน เช่น หนังสือเรียน แผ่นพับ และสื่อ การสอนอื่น ๆ เป็นการให้ยืมจากรัฐเบอร์ลินให้กับนักเรียนของโรงเรียนรัฐบาล โดยการยืมสื่อ การเรียนรู้จะมีการผูกพันด้านกฎหมายมหาชน หากสื่อการเรียนรู้เสียหายหรือไม่ส่งคืน หลังจากพ้นระยะเวลายืม นักเรียนหรือผู้ปกครองตามกฎหมายจะต้องจ่ายค่าชดเชย ซึ่งจะถูก กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรโดยโรงเรียน อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นสำหรับนักเรียนในโรงเรียน อาชีวศึกษาอาจมีหน้าที่ต้องชำระค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม โดยต้องได้รับ การ สนับสนุนเป็นรายบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการฝึกอบรมสายอาชีพ รวมถึงสื่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายด้วย

2. การศึกษาระดับก่อนอุดมศึกษาของรัฐเบรเมน รัฐเบรเมนมีชื่ออย่างเป็นทางการ คือ เสรีนครฮันเซอเบรเมน (Freie Hansestadt Bremen) เป็น นครรัฐในเยอรมนีและถือว่าเป็น รัฐที่เล็กที่สุดใน 16 รัฐของเยอรมนี เบรเมนเป็นรัฐที่ประกอบด้วยสองนครรัฐคือเบรเมน และเบรเมอร์ฮาเฟิน มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 เมือง 19 เขต และ 88 แขวงเบร เมิน ถือเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่สำคัญของเยอรมนีตอนเหนือ ทั้งเป็นที่ตั้ง ของหอศิลป์และพิพิธภัณฑ์ทางประวัติศาสตร์หลายสิบแห่ง ตั้งแต่ประติมากรรมประวัติศาสตร์ ไปจนถึงพิพิธภัณฑ์ศิลปะที่สำคัญ โดยเบรเมนมีชื่อเสียงในฐานะเมืองชนชั้นแรงงานและเป็น ที่ตั้งของบริษัทข้ามชาติและศูนย์การผลิตหลายแห่ง ในด้านการศึกษาเบรเมนมี มหาวิทยาลัยเบรเมนเป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในรัฐและเป็นหนึ่งใน 11 สถาบันที่จัดเป็น มหาวิทยาลัยชั้นนำในเยอรมนี นอกจากนี้ ยังมีมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์เบรเมน และ มหาวิทยาลัยศาสตร์ประยุกต์เบรเมนที่มีชื่อเสียงอีกด้วย

รัฐเบรเมนมีกฎหมายสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญแห่งรัฐอิสระฮันเซาติกแห่งเบรเมน (Landesverfassung der Freien Hansestadt Bremen) มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ มาตรา 11 (1) กำหนดว่า “ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และการสอน โดยเสรี” โดยกล่าวถึงความเสมอภาคทางการศึกษาใน มาตรา 27 (1) ระบุว่า “ทุกคนมีสิทธิ ได้รับการศึกษาตามความสามารถของตนอย่างเท่าเทียมกัน” ซึ่งสิทธินี้กฎหมายให้การรับรองไว้

และมาตรา 28 ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ระบุว่า “ระบบโรงเรียนอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ” ทั้งนี้ มาตรา 31 กำหนดว่า “จัดให้มีระบบโรงเรียนของรัฐอย่าง เป็นระบบ มีชั้นเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในโรงเรียนของรัฐทุกแห่ง มีการจัดสื่อการเรียนการสอนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย” นอกจากนี้ยังกำหนดอีกว่า “ผู้ด้อยโอกาสต้องได้รับโอกาสในการเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยเทคนิค หรือมหาวิทยาลัยผ่านเงินช่วยเหลือและมาตรการอื่น ๆ”

การจัดการศึกษามีกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติโรงเรียนเบเรมิน (Bremisches Schulgesetz, 2005) ซึ่งมีขอบเขตใช้บังคับกับทุกคนที่มีถิ่นอาศัยในรัฐเบเรมิน โดยกำหนดการศึกษาภาคบังคับไว้ว่ามีระยะเวลา 12 ปี โดยการศึกษาภาคบังคับจะเริ่มต้นเมื่อเด็กมีอายุ 6 ปี และจะสิ้นสุดอย่างช้าที่สุดเมื่อสิ้นปีการศึกษาที่บุคคลนั้นมีอายุครบ 18 ปี นักเรียนมีหน้าที่ต้องเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐหรือโรงเรียนทดแทนของเอกชนในรัฐเบเรมินในระหว่างการศึกษภาคบังคับ โดยสิทธิทางการศึกษาของนักเรียนเมื่อเริ่มต้นการศึกษภาคบังคับ คือ นักเรียนทุกคนมีสิทธิเลือกตามความสนใจและความสามารถที่จะดำเนินการตามเส้นทางการศึกษาที่ช่วยให้นักเรียนได้รับวุฒิการศึกษาขั้นสุดท้ายที่ต้องการ และหลังจากสำเร็จการศึกษภาคบังคับแล้วสิทธิในการศึกษาโดยทั่วไปจะสิ้นสุดลงเมื่อเสร็จสิ้นโปรแกรมการศึกษา นอกจากนี้ นักเรียนพิการและเสี่ยงต่อการทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาเป็นพิเศษ ด้วย ซึ่งสนับสนุนและดูแลนักเรียนเหล่านี้ด้วยความช่วยเหลือเป็นรายบุคคล เพื่อให้การศึกษาในโรงเรียนที่เหมาะสมภายใต้กรอบของการศึกษภาคบังคับและการศึกษาต่อ

สิทธิทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ในระดับสหพันธ์มีกฎหมายด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติกรอบมหาวิทยาลัย (Hochschulrahmengesetz) โดยมีขอบเขตทางกฎหมายพื้นฐานในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับนี้ แบ่งการศึกษาเป็นระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยการศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรีจะใช้เวลาศึกษา 3 – 3.5 ปี หลักสูตรปริญญาโท ใช้เวลาศึกษา 2 ปี และหลักสูตรปริญญาเอก ใช้เวลาศึกษา 3 – 5 ปี ในภาพรวมสถาบันอุดมศึกษาในเยอรมนีสามารถจำแนกประเภทได้ดังต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัย (Universität) เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีภารกิจหลัก คือ การวิจัย จัดการเรียน การสอนในหลายสาขาวิชา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก และยังเป็นสถาบันอุดมศึกษาเดียวที่มีสิทธิประสาทปริญญาในระดับปริญญาเอก ทั้งนี้

มหาวิทยาลัยเกือบทั้งหมดในเยอรมนีเป็นของรัฐ แต่ก็ยังมีมหาวิทยาลัยเอกชนอยู่บ้างในจำนวนน้อย

2. มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง จัดการเรียนการสอนเน้นไปในสาขาที่สถาบันนั้นเชี่ยวชาญและมีสิทธิประสาทปริญญาในระดับปริญญาเอกเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยประเภทแรก มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง อาทิ มหาวิทยาลัยการแพทย์ (Medizinische Universität / Universitätsklinikum) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี (Technische Universität) วิทยาลัยครูศาสตร์ (Pädagogische Hochschule) เป็นต้น

3. มหาวิทยาลัยศาสตร์ประยุกต์ (Fachhochschule / University of Applied Sciences) จัดการเรียนการสอนและการวิจัยที่เน้นการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในตลาดแรงงาน เปิดสอนในระดับปริญญาตรีถึงปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ

4. มหาวิทยาลัยศิลปะและการดนตรี (Kunsthochschule und Musikhochschule / College of Art and Music) มหาวิทยาลัยประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตศิลปินที่มีคุณภาพ มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่เข้มข้น เปิดสอนในระดับปริญญาตรีปริญญาโท และประกาศนียบัตรวิชาชีพ ทั้งนี้ สถาบันบางแห่งอาจทำความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยเพื่อเปิดสอนในระดับปริญญาเอกเพิ่มเติมได้

5. สถาบันการศึกษาอื่นที่มีฐานะเทียบเท่ามหาวิทยาลัย เช่น สถาบันฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยแบบผสม สถาบันแพทยศาสตร์และสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยพลศึกษา มหาวิทยาลัยการภาพยนตร์ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2560)

1. การศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐเบอร์ลิน การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐเบอร์ลินอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการอุดมศึกษาแห่งเบอร์ลิน (The Higher Education Act of Berlin หรือ (Berliner Hochschulgesetz, 2011) ซึ่งมีขอบเขตการบังคับใช้กับมหาวิทยาลัย วิทยาลัยศิลปะ และวิทยาลัยเทคนิคของรัฐในเบอร์ลิน ได้แก่ มหาวิทยาลัยเสรีแห่งเบอร์ลิน (Freie Universität Berlin), มหาวิทยาลัยฮุมบ็อลท์แห่งเบอร์ลิน (Humboldt-Universität zu Berlin), มหาวิทยาลัยเทคนิคเบอร์ลิน (Technische Universität Berlin), มหาวิทยาลัยศิลปะเบอร์ลิน (Universität der Künste Berlin), มหาวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ฮันส์ ไอส์เลอร์ (Hochschule für Musik Hanns Eisler), มหาวิทยาลัยการออกแบบ (Hochschule für Gestaltung), สถาบันศิลปะการละคร (Hochschule für Schauspielkunst Ernst Busch), มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ / มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีแห่งเบอร์ลิน (Beuth-Hochschule für Technik Berlin/Berliner Hochschule

für Technik), มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีและเศรษฐศาสตร์แห่งเบอร์ลิน (Hochschule für Technik und Wirtschaft Berlin), มหาวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และกฎหมายแห่งเบอร์ลิน (Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin) และมหาวิทยาลัยสังคมสงเคราะห์และสังคมศึกษาเบอร์ลิน (Hochschule für Sozialarbeit und Sozialpädagogik Berlin) เป็นต้น

พระราชบัญญัติดังกล่าวมีบทบัญญัติที่สำคัญในเรื่องค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ในมาตรา 2 (10) ที่กำหนดว่า “ไม่เก็บค่าเล่าเรียนและให้ใช้กับนักเรียนต่างชาติด้วย” แต่กฎหมายยังเปิดช่องให้มหาวิทยาลัยสามารถเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการได้ การลงทะเบียนและการลงทะเบียนใหม่ทุกครั้งมหาวิทยาลัยจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการได้ 50 ยูโรต่อภาคการศึกษา สำหรับบริการด้านการบริหารที่จัดหาให้สำหรับนักศึกษา ในบริบทของการดำเนินการตามหลักสูตร ซึ่งรวมถึงบริการดูแลระบบสำหรับการลงทะเบียน การลงทะเบียนใหม่ การลาหยุด และการยกเลิกการลงทะเบียน ซึ่งรวมถึงบริการด้านธุรการที่จัดให้อยู่ในกรอบของบริการให้คำปรึกษานักศึกษาทั่วไปโดยสำนักงานระหว่างประเทศและสำนักงานสอบ ทั้งนี้ ค่าธรรมเนียมดังกล่าวจะไม่ถูกเรียกเก็บในกรณีที่ขาดเรียนไปราชการทหารหรือบริการชุมชนสำหรับนักศึกษา

2. การศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐเบรเมน การศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐเบรเมนอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งเบรเมน (The Higher Education Act of Bremen / Bremisches Hochschulgesetz) (Bremisches Hochschulgesetz, 2004) มีขอบเขตการบังคับใช้กับมหาวิทยาลัยของรัฐและครอบคลุมไปถึงมหาวิทยาลัยอื่นที่ไม่ใช่ของรัฐเท่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายอีกด้วย โดยมหาวิทยาลัยของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยเบรเมน (Universität Bremen), มหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์เบรเมน (Hochschule für Künste Bremen), มหาวิทยาลัยศาสตร์ประยุกต์เบรเมน (Hochschule Bremen) และมหาวิทยาลัยศาสตร์ประยุกต์เบรเมอร์ฮาเวน (Hochschule Bremerhaven) เป็นต้น

การเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐเบรเมน มีบทบัญญัติในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งเบรเมน มาตรา 109 (2) ที่กำหนดว่า “ไม่มีค่าธรรมเนียมการศึกษา” อย่างไรก็ตามค่าธรรมเนียมการสอบและการจัดการจะถูกเรียกเก็บก็ต่อเมื่อกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

เหตุที่เยอรมนีไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการศึกษา เนื่องจากชาวเยอรมันมีแนวคิดที่ว่า การศึกษาไม่ควรถูกมองว่าเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ แต่การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและเป็น

สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน และชาวเยอรมันยังเชื่ออีกว่าการเข้าถึงการศึกษา ระดับอุดมศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดี ของประชากรทั้งหมด จึงทำให้เยอรมนีเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในยุโรปที่ให้การศึกษาดังกล่าว โดยไม่เสีย ค่าใช้จ่ายโดยไม่คำนึงถึงสถานะของผู้ศึกษา

สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา สามารถศึกษาได้โดยไม่มี ค่าใช้จ่าย ในมหาวิทยาลัยของรัฐในเยอรมนี ไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาภายในหรือนอกสหภาพ ยุโรปหรือเขตเศรษฐกิจยุโรป ทั้งนี้ จะมีการเก็บค่าธรรมเนียมที่จำเป็นเท่านั้น เรียกว่า “ค่าธรรมเนียมการบริหาร” ซึ่งมีค่าใช้จ่ายระหว่าง 100 - 350 ยูโรต่อภาคการศึกษา และ ครอบคลุมบริการนักศึกษา เช่น ตั๋วรถโดยสารไปมหาวิทยาลัย และ โรงอาหารของนักศึกษา

โดยสามารถสรุประบบการศึกษาของเยอรมนีได้ ดังนี้

อายุ	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
ระดับ การศึกษา	Kindergarten			Primary school				Gymnasium /Academic secondary school									ปริญญาตรี Bachelor (University)				ปริญญาโท Master		ปริญญาเอก Doctorate		
								Gesamtschule /Comprehensive school						Fachober- schule											
								Hauptschule /Secondary general school						Berufsschule (อาชีวศึกษา)			-		ปริญญาตรี Bachelor (University of applied sciences)					ปริญญาโท Master	
								Realschule /Secondary school						Berufsfach- schule (อาชีวศึกษา)											
ชั้นปี/เกรด				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	1	2	3	4	1	2	1 – 5		

ภาพที่ 1 ระบบการศึกษาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

มาตรการสนับสนุนการศึกษา

เยอรมนีไม่เพียงแต่จะให้การศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึง ระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่เยอรมนียังมีมาตรการช่วยเหลือทางการเงินแก่นักเรียนและ นักศึกษาอีกด้วย โดยมีแหล่งเงินทุนสำหรับนักศึกษาที่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐบาลและนอก ภาครัฐหลายแห่ง ซึ่งเป็นเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำหรือไม่มีอัตราดอกเบี้ยเลย โดยโครงการ เงินกู้ของรัฐส่วนใหญ่ไม่มีอัตราดอกเบี้ย ในขณะที่แหล่งเงินทุนที่ไม่ใช่ของรัฐบาลอาจใช้อัตรา ดอกเบี้ยต่ำ นอกเหนือจากดอกเบี้ยแล้วอาจมีข้อจำกัดอื่นซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาที่ ต้องชำระคืนเงินและจำนวนเงินที่สามารถกู้ยืมได้ นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยในเยอรมนีหลายแห่ง ยังได้จัดตั้งโครงการเงินกู้ของตนเองเพื่อสนับสนุนทางการเงินแก่นักศึกษา อย่างไรก็ตาม นักศึกษาอาจจะไม่สามารถพึ่งพาเฉพาะเงินกู้ยืมได้เท่านั้น เนื่องจากจำนวนเงินที่จะได้รับจาก

โครงการเงินกู้มีจำกัดและไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมค่าใช้จ่ายทั้งหมด ด้วยเหตุนี้เงินกู้สำหรับนักศึกษาจึงเป็นกองทุนเสริมทรัพยากรทางการเงินเพื่อการศึกษาเท่านั้น (Studying in Germany, n.d.)

กองทุน BAföG เป็นแหล่งเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐบาลกลาง จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมของสหพันธ์เยอรมัน (The German Federal Training Assistance Act / BAföG) ซึ่งมีส่วนช่วยให้นักศึกษาสามารถเลือกการศึกษาหรือฝึกอบรมที่เหมาะสมกับความสนใจส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางการเงินของครอบครัว ได้เปิดดำเนินการมาแล้วมากกว่า 40 ปี เนื่องจากในสมัยก่อน ผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้ปกครองมีหน้าที่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ครอบคลุมการใช้ชีวิตและความต้องการในการศึกษาและฝึกอบรมของแต่ละคนเอง ส่งผลให้คนที่มีความสามารถจำนวนมากที่สนใจจะเข้าศึกษาและฝึกอบรมขาดโอกาสที่จะได้รับคุณวุฒิที่ดี เพราะพ่อแม่ของพวกเขาไม่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาและฝึกอบรมที่สูงและมักใช้เวลาหลายปี ด้วยเหตุผลนี้ ประกอบกับมุมมองทางสังคม เยอรมนีจึงจำเป็นต้องทำให้แน่ใจว่ามีโอกาสในอาชีพที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคน ปัจจุบันเหตุผลสำคัญที่ต้องให้ความเท่าเทียม ทางการศึกษาและฝึกอบรมมาจากมุมมองที่ว่า “ทุกวันนี้การศึกษาที่ดีมีความสำคัญมากกว่าแต่ก่อน สิ่งนี้เป็นจริงสำหรับพวกเราทุกคนและต่อสังคมโดยรวม ความรู้และการประยุกต์ใช้ความรู้เป็นทรัพย์สินที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเยอรมนี” พระราชบัญญัตินี้จึงเป็นเครื่องมือสร้างความมั่นใจว่าทุกคนสามารถรับการศึกษาและฝึกอบรมที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของพวกเขาได้ดีที่สุด

กองทุน BAföG ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่นักเรียนในโรงเรียนและนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดของพระราชบัญญัติความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรม โดยครึ่งหนึ่งของ การสนับสนุนสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นให้ในรูปแบบของเงินช่วยเหลือ ส่วนอีกครึ่งหนึ่งเป็นเงินกู้ของรัฐแบบปลอดดอกเบี้ย รวมเป็นจำนวนเงินไม่เกิน 10,010 ยูโร ซึ่งจะต้องชำระคืนเป็นงวดหลังจากเสร็จสิ้นระยะเวลาการศึกษา สำหรับนักเรียนในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนในรูปแบบของทุนที่ไม่ต้องชำระคืน การจ่ายเงินสนับสนุนของ BAföG จะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ อาทิ รายได้และทรัพย์สินของนักศึกษา และรายได้ของผู้ปกครอง เป็นต้น ปัจจุบันการจ่ายเงินต่อเดือนสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ 735 ยูโร ซึ่งเงินของ BAföG ช่วยให้นักศึกษาชาวเยอรมันสามารถหาเลี้ยงตัวเองได้โดยไม่ต้องทำงานเลย หรือทำงานให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้นอกเหนือจากการเรียน ทั้งนี้ ชาวต่างชาติที่อยู่ในเยอรมนีจะได้รับการสนับสนุน จาก BAföG ด้วยเช่นกัน แต่ข้อกำหนด

และเงื่อนไขทางกฎหมายมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก (Federal Ministry of Education and Research, n.d.)

นอกจากนี้ ยังมีแหล่งทุนอื่น ๆ เช่น กองทุน Bildungskredit ซึ่งเป็นอีกกองทุนหนึ่งที่ได้รับทุนจากรัฐบาลเยอรมันร่วมกับกลุ่มธนาคารเอกชน โดย Bildungskredit จะมอบการสนับสนุนให้กับบุคคลที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาและต้องการเงินกู้เพื่อศึกษาต่อ เป็นเงินกู้ประเภทมีอัตราดอกเบี้ยต่ำและไม่อิงตามความต้องการ ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และระบบสินเชื่อธนาคาร โดยธนาคารจำนวนมากตั้งโครงการเงินกู้เพื่อการศึกษาของตนเองพร้อมอัตราดอกเบี้ยที่ดึงดูดใจ ทั้งนี้ บางแห่งให้บริการสินเชื่อแก่นักศึกษาแก่นักศึกษาต่างชาติอีกด้วย

สรุป

เยอรมนีมีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธ์ที่ประกอบได้ด้วยรัฐต่าง ๆ จึงทำให้แต่ละรัฐมีกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ตลอดจนระบบการศึกษาภายในของตนเองที่แตกต่างกันไป ซึ่งการดำเนินการตามกฎหมายภายในของรัฐจะอยู่ภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐ รวมถึงกฎหมายอื่นในระดับสหพันธ์ โดยมีมุมมองต่อการศึกษาในฐานะของเครื่องมือส่งเสริมความเจริญของประเทศและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องได้รับ จึงนำมาสู่การให้การศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงอุดมศึกษา ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาก่อนบังคับไปจนถึงการศึกษาตามความสมัครใจ สิทธิทางการศึกษาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ไม่เพียงแต่ไม่เก็บค่าเล่าเรียนเท่านั้น ยังรวมถึงอุปกรณ์การเรียนการสอนที่มีให้ในลักษณะให้ยืมอีกด้วย การดำเนินชีวิตประจำวันไม่ได้มีค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าเล่าเรียนอย่างเดียว แต่ยังมีค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคหรือค่าเดินทาง ดังนั้น เพื่อให้เอื้อต่อการศึกษาจึงต้องมีมาตรการช่วยเหลือทางการเงินให้แก่แก่นักเรียนและนักศึกษาในระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ ซึ่งมาในรูปของเงินกู้ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำหรือไม่มีอัตราดอกเบี้ย โดยเฉพาะ กองทุน BAföG ซึ่งเป็นกองทุนของรัฐที่ให้เงินทุนอย่างเพียงพอโดยอาจจะไม่ต้องทำงานเสริมเพื่อหารายได้เพิ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้กู้ได้มีสมาธิอยู่กับการศึกษาอย่างเต็มที่ ทั้งยังให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแบบไม่ต้องชำระคืนบางส่วนด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ปรียานุช จริยวิทยานนท์. (2558). สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก https://bic.moe.go.th/images/stories/UNESCO/EFA/EFA_-_Dr.Preeyanuch.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2560). สารานุกรมเกี่ยวกับการศึกษาต่อต่างประเทศ. เข้าถึงได้จาก <http://online.pubhtml5.com/yoqn/qooh/#p=1>
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2557). รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน. เข้าถึงได้จาก https://library.parliament.go.th/sites/default/files/assets/files/give-take/content_cons57/NALT-con2557-basiclawofgermany.pdf
- Berliner Hochschulgesetz. (2011). Gesetz über die Hochschulen im Land Berlin. Retrieved from <https://gesetze.berlin.de/bsbe/document/jlr-HSchulGBE2011V18IVZ>
- Bremisches Hochschulgesetz. (2004). Schulgesetz für das Land Berlin. Retrieved from https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/bremisches-hochschulgesetz-in-der-fassung-vom-9-mai-2007-157867?template=20_gp_ifg_meta_detail_d#jlr-HSchulGBR2007V19P109
- Bremisches Schulgesetz. (2005). Freie Hansestadt Bremen. Retrieved from https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/bremisches-schulgesetz-bremschulg-in-der-fassung-der-bekanntmachung-vom-28-juni-2005-69600?asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail
- Federal Ministry of Education and Research. (n.d.). The German Federal Training Assistance Act (BAföG) provides educational opportunities. Retrieved from <https://www.bmbf.de/bmbf/en/education/bafoeg/the-german-federal-training-as-ides-educational-opportunities.html>

Landesverfassung der Freien Hansestadt Bremen. (2019). Retrieved from https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/landesverfassung-der-freien-hansestadt-bremen-in-der-fassung-der-bekanntmachung-vom-12-august-2019-167402?asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail_d

Studying in Germany. (n.d.). Financing Your Studies in Germany. Retrieved from <https://www.studying-in-germany.org/financing-your-studies-in-germany/>

The Constitution of Berlin. (n.d.). The Governing Mayor. Retrieved from <https://www.berlin.de/rbmskzl/en/the-governing-mayor/the-constitution-of-berlin/artikel.16538.php>